

Александър Беляев

Човекът, който не спи

СТРАННИЯТ СЪСЕД

– Дейзи... Не мога да понеса загубата ѝ! Дейзи е най-добрият ми приятел... Толкова съм самотна.

Гражданката Шмеман изтри зачервените си късогледни очи и дългия си нос с дантелена кърпичка.

– Уверявам ви – продължи тя, – че това е дело на професор Вагнер. Аз самата съм го виждала неведнъж как води с връв кучета в квартирата си... Какво ли прави с тях? Божичко! Страшно ми е да си помисля! Моят Дейзи може би не е вече жива... Моля ви, вземете мерки!... Ако не направите това, сама ще отида в милицията!... Дейзи, нещастното ми дребосъче!...

И мадам Шмеман заплака отново... Мършавите ѝ стари бузи се покриха с червени петна, долната ѝ устна увисна.

Председателят на жилищния съвет Жуков се обърна рязко на стола и шракна с пръсти. Губеше търпение.

– Успокойте се, гражданко! Уверявам ви, че ще вземем мерки. А сега ще ни извините... Много сме заети...

Шмеман въздъхна дълбоко, поздрави и излезе.

Жуков въздъхна с облекчение и се обърна към секретаря на съвета Кротов.

– Уф!... Измъчи ни! Има ги, знаеш, едни досадни женички.

– Да... – замислено отвърна Кротов. – Опърничава бабичка! А случая трябва да го разследваме. Четвърто куче изчезва само от нашия двор. И съседите се оплакват. Какъв е тоя мор по кучетата? Няма да се учудя, ако излезе истина, че ги краде професор Вагнер. Но за какъв дявол са му тия кучета? Яка на кожата ли си прави? Странен човек! Подозрителен човек!

– Професор!

– Какво като е професор? Може би прави фалшиви пари.

– От кучета ли?

– Ти не се смей. Случвало се е. Кучетата са отделна работа. Забележи – в стаята му свети по цяла нощ. Сянката му се появява често на пердето. Кръстосва из стаята... Нощна птица!

– Да, особен човек. Преди няколко дни се връщам с трамвая, гледам – срещу мене седи професор Вагнер. Във всяка ръка държи по една книга и ги чете едновременно. Надникнах. Едната руска, цялата с

някакви цифри, а другата – немска. И какво мислиш: двете му очи сноват поотделно по редовете – с едното око чете едната книга, с другото – другата. Кондукторката отива при него. „Вземете си билет!“ – казва. Той вдига към нея едното око, а другото гледа в книгата. Тя само изохка. И всички пътници се вторачиха в него. Гледат го с отворени уста от учудване, а той все едно няма нищо...

– Да не се е смахнал?

– Всичко е възможно...

Изскърца вратата.

В стаята влезе Фима, старата икономка на професор Вагнер.

– Живо-здроо! Господарят изпраща наема си.

– Имаше господари, но им видяха сметката! – каза Жуков.

– Тъй де, хазяина ми Вагнер.

– Ето кого ще питаме!...

– Фима, я ни кажи твоят „господар“ какво прави с тия кучета?

Фима махна безнадеждно с ръка.

– Много кучета ли е събрал? Истината кажи!

– Колко ги е насъбрал, не мога да ви кажа – не ме пуска във втората стая, където ги държи. Но има. Чувам ги да лаят. Една нощ погледнах през ключалката. И какво да видя? Едно куче седи, вързано с къса каишка. Тъй че да не може да легне. Вижда се, че му се спи до смърт. Просто клима с глава. А той седи до него и ей така ласкаво го гъделичка по гущата – не му дава да заспи. И сам не спи. Той не спи никога!

– Как така не спи? Човек не може да не спи.

– Как, не знам, но изобщо не ляга. Дори кревата си изхвърли отдавна. „И да чувам – казва – не ща за него! Креватът – казва – е нужен само на болните.“

Жуков и Кротов се спогледаха с недоумение.

– Съвсем се е смахнал!

– Сигурно се е смахнал – веднага се съгласи Фима. – Ама пусти навик – петнайсет години живея при него, иначе отдавна да съм си отишла... Беше човек като всички останали, а от една година вече съвсем не прилича на себе си. Направо е вампирясал.

– И от какво му стана това?

– Зная ли? Може да е от уроки... Ужким първо гимнастика се захвана да играе. Влезеш в стаята му, а той сякаш танцува: с десния крак прилича на полка, а с левия – на валс. И с ръцете си тактува различно. После стана кривоглед. Седи пред огледалото и си криви очите Веднъж го поглеждам, а на него едното му око право в тавана, а другото в пода.

Тъй се слисах, че изтървах всички съдове на пода.

– Кучето на баба Шмеман знаеш ли го? Дейзи му казват.

– Едно бяло, рошаво такава? Как да не го знам!

– Та значи твоят хазяин дали не го е откъмнал и него?

– Да съм го видяла – не съм, но няма да се учудя. Ох, разбъбрих се тук, а ютията ми ще изстине... Ето ви парите!...

– Защо са толкова малко?

– Господарят казва, хазяинът ми де, че е записан в ЦИКАПУ и има право на допълнителна жилищна площ.

– Каква е тая ЦИКАПУ? – попита Кротов.

– ЦЕКУБУ¹! – досети се Жуков. – Нека да представи удостоверение, а дотогава ще си плаща както по-рано. Така му кажи.

– Хубаво! – И като изтри носа си с края на престилката, червенобузата Фима изскочи от стаята.

– Ще трябва да съобщим в милицията. Тоя луд може да запали кооперацията или да пречука някого.

1. Централна комисия по подобряването на битата на учените, създадена в Москва през 1920 г. и занимаваща се с разпределението на дажбите, с подобряване на жилищните условия на дейците на науката, техниката, литературата, изкуството. – Б.пр.

НА „КУЧЕШКОТО ДЕЛО“

Делото по обвинението на професор Вагнер в кражба на кучета напълни залата с публика. Срещналите се познати се питаха:

– И вие ли сте за „кучешкото дело“?... С призовка ли сте?

– Не, от любопитство!... Професор – и изведнъж, крадец на кучета!... Какво ги прави, яде ли ги?...

– А аз съм с призовка. Свидетел. Нали и моят Тузик изчезна! Добро куче. Смятам да предявя граждански иск...

– Станете, моля!...

Съдиите влязоха в залата.

– Разглежда се делото по обвинение на гражданина Иван Степанович Вагнер в кражба...

Професор Вагнер се приближи до масата. На вид човек можеше да му даде не повече от четиридесет години.

В кестенявата му коса, в широката му руса брада и надвиснали мустаци се забелязваха само няколко сребристи косъма. Свежият цвят на лицето му, румените бузи и блестящи очи бяха белег за сила и здраве.

„И за този човек казват, че изобщо не спи!“ – помисли си съдията, като гледаше с недоумение обвиняемия. Беше очаквал да види изтощено старче. И вече с жив интерес съдията зададе формалните въпроси.

– Как се казвате?

– Иван Степанович Вагнер.

– На колко години сте?

– Петдесет и три.

В публиката започнаха да се споглеждат смяно.

– Занимание?

– Професор в Московския университет.

– Членувате ли в профсъюз?

– Да. В профсъюза на работниците от просветата.

– В партията членувате ли?

– Безпартиен съм. Неосъждан.

– Гражданин ли сте на СССР?

– Да.

– Женен ли сте?

– Вдовец.

– Признавате ли се за виновен?

Професор Вагнер сви неопределено рамене.

– Не, не се признавам.

– Но сте си присвоявали кучета?

– Позволете ми да дам обяснение след разпита на свидетелите.

– Добре. Запишете – обърна се съдията към секретаря: – „Обвиненият не се призна за виновен“. Извикайте свидетеля, участъковия милиционер Ситников! Какво можете да докладвате по делото?

– В нашето районно постъпиха заявления за изчезнали кучета, подадени от гражданите на улица „Бъчварска“. На гражданина Полянов изчезнал много скъп сетер, на Юшкевич – мопс, а на Дерюгини – дори персийската котка. Кучетата са изчезнали безследно. Техни трупове не са намирани. Явно някой ги краде.

– Вие търсихте ли ги?

– Изчезването на куче не е голямо събитие. Да си призная, не сме имали време да разследваме всеки случай. Но когато постъпиха жалбите на гражданката Шмеман срещу гражданина Вагнер и заявлението на жилищния съвет, ние направихме справки. Почти всички пострадали ни насочваха към професор Вагнер. Във всеки случай той е доста особен. Казват, че нощем не спи. Или работи в къщи, или скита из улиците. Техният портиер няколко пъти е виждал как Вагнер се връща нощем в къщи с куче, впримчено с връв. В стаята му лаят и скимтят кучета. Имаше сериозни улики.

Затова в следствие на постъпилите заявления решихме да направим обиск и изземване на документи от професор Вагнер. Обиска извърших аз в присъствието на председателя на жилищния съвет, портиера и гражданката Шмеман.

В първата стая на обвиняемия не намерихме нищо осъдително с изключение на различни инструменти и машини с неизвестно предназначение. Във втората стая намерихме шест кучета от различна порода, пол и възраст. Всички бяха привързани към стената с къси ремъчета. На някои главите им висяха, като че ли беряха душа или бяха много уморени. А на масата лежеше рошаво бяло кученце, в чиято глава беше пробита дупчица – тъй, че му се виждаше мозъкът. Гражданката Шмеман позна в трупа кученцето си, извика и припадна.

В съдебната зала се чуха съдържаните ридания на Шмеман.

– Дейзи, Дейзи!... – плачешком прошепна тя.

– Конфискуваните от мене документи са представени на съда – завърши милиционерът.

– Разпишете се. Свидетелят Жуков!

Председателят на жилищния съвет Жуков потвърди показанията на милиционера.

– Да направим обиск – добави той – ни накара и обстоятелството, че професор Вагнер е много странен съсед. Съкооператорите го смятат за побъркан, дори се страхуват да пускат децата си на двора. За избягване на паника и дезорганизация сред населението бих помолил професор Вагнер да бъде подложен на психиатрична експертиза.

– Може би е опасен – кой знае защо, се смути Жуков – и ще трябва да бъде изселен.

Професор Вагнер се усмихна.

– С какво е опасен? – попита съдията.

– Ами щом е ненормален! И съседите му се оплакват – в стаята му нещо ту съска, ту бръмчи, ту изведнъж гърми... Ами ако взриви сградата?... И кучетата вят по цяла нощ... С една дума, неудобен съсед.

– Гражданката Шмеман!

– Господин съдия! – започна тя с треперещ глас, като бършеше очите си с кърпичка, но веднага се поправи; – Гражданино съдия!... Той е убиец! – Тя показа Вагнер с пръста си с две венчални халки. – Аз съм вдовица... Никого си нямам... Той уби най-добрия ми приятел... Моята Дейзи!... – И Шмеман се разплака отново.

– Предявявате ли граждански иск?

– Какъв иск? За какво?

– За кучето... Нали молите за това в заявлението си...

– Нищо не може да запълни загубата ми!... – трагично произнесе тя. – Не знам какво е написано там...

Останалите свидетели не допълниха нищо ново. Портриерът разказа подробно как са изчезвали кучетата от техния двор, как е изчезнала и „хубавелката“ Дейзи, как е виждал Вагнер да води кучетата в къщи...

Един от свидетелите беше „разпознал“ кучето си сред жертвите на професор Вагнер. Кучето било живо, но изглеждало крайно уморено и като го завели в къщи, спал непробудно три денонощия.

– Сред документите на професор Вагнер – каза съдията след разпита на свидетелите – при обиска са взети дневници с различни записки, очевидно за извършваните от него опити с животните. Ще прочета някои от тях.

– Ето – започна съдията – записки на професор Вагнер от опитите му:

– „Опитно животно Диана, сетер, самка, тегло двадесет и два килограма. Съсирване на кръвта по време на бодърствуване – две цяло и

осемдесет и девет стотни. Съсирване на кръвта по време на изтощение от безсъние – едно цяло и четиридесет и шест стотни.“

Има и няколко такива таблици:

„Криоскопична точка²: нормално състояние – петдесет и девет стотни от градуса, при състояние на непреодолима нужда от сън – петдесет и осем стотни от градуса.

Плътност: нормално състояние – едно цяло и шестдесет и четири хилядни; при състояние на непреодолима нужда от сън – едно цяло и петдесет и седем хилядни.

Съсирване: нормално състояние – две цяло седемстотин и единадесет хилядни; при състояние на непреодолима нужда от сън – две цяло.“

Обвиняеми професор Вагнер! Смятам, че свидетелските показания и прочетените документи напълно доказват вината ви. Защо не се признавате за виновен? Обяснете ни...

– Граждани съдии! Не отричам факта за похищаването на кучета, но за виновен не се признавам и ето защо. Всяка кражба предполага користна цел. Аз нямах такава цел. Вие самият прочетохте документи, от които съдът можа да се убеди, че съм имал единствено научни цели. Правя опити, които имат огромно значение за цялото човечество. Ползата, която те трябва да донесат, е несъизмерима с нищожната вреда, причинена от мене.

– Какви са тези опити?

След известно колебание професор Вагнер каза:

– Работя над проблема за умората и съня. Да победя умората и да унищожа нуждата от сън – ето каква задача си поставих.

– И сте я решили успешно? Вярно ли е, че изобщо не лягате да спите?

– Да, вярно е. Вече не спя и мога да работя, без да почувствувам умора, двадесет и четири часа в денонощието.

Публиката се оживи. Дочу се шепот и възклицания на учудване.

– Защо не сте публикували вашите постижения?

– Продължавам да усъвършенствувам моите методи.

– Но няма ли да ни обясните защо сте сметнали за нужно да прибегнете към такива странни и незаконни начини за снабдяване с кучета за опитите ви? Ако те са толкова ценни, правителството би ви осигурило всичко необходимо за работа!

2. Температурната точка, когато разтворът (в случая кръвта) кристализира (замръзва). – Б.пр.

Професор Вагнер се посмути.

– Тези опити са прекалено смели. Може да изглеждат дори фантастични. Вярвах в крайния успех, но по пътя ме чакаха неизбежни несполуки. Те биха могли да погубят и делото, и репутацията ми, преди да постигна положителни резултати. Затова реших да правя опитите в моя кабинет, на мой риск и отговорност. Но имах прекалено малко лични средства, за да купувам кучета за опитите. А да се откажа от тях, когато задачата беше вече решена наполовина, не можех. И се принудих...

– Да крадете кучета? – завърши с усмивка съдията.

Професор Вагнер се изправи и отвърна с тон на дълбоко убеждение в правотата си:

– Кучешкият живот трае някакви си двадесетина години. Стойността на кучето е няколко, най-много няколко десетки рубли. Като умъртвих няколко кучета, аз смятам да утроя продължителността на човешкия живот, заедно с това ще утроя и ценността на човешката производителност. Ако заслужавам наказание за това, осъдете ме! Нямам какво повече да кажа.

Съдът излезе да се съвещава. Публиката забръмча като разтревожен кошер. По всички ъгли се събраха групички от спорещи за предстоящата присъда. Чуваха се отделни викове:

– Кражбата си е кражба!

– Но опитите му могат да облагодетелствуват човечеството!...

– Никак да не спим?... – приказваше някакъв ухилен шишко. – Покорно благодарим! Позволете ни да се откажем от това благодеение! Още Тургенев е казал, че нашият живот е сън и най-хубавото в него отново е сънят!...

– Може и да лъже!

– Кой? Тургенев ли?

– А не, Вагнер, като казва, че съвсем не спял. Може ли човек да не спи изобщо!...

– Съдът влиза!...

Присъдата беше изслушана с напрегнато внимание.

Като призна, че кражбата е доказана, съдът осъди професор Вагнер на един месец лишаване от свобода без строга изолация. „Тъй като обвиняемият не е имал користни цели и досега не е бил осъждан, наказанието да се приложи условно в едногодишен изпитателен срок...“

– Следващото дело е по иска на жилищния съвет...

Публиката тръгна да излиза от залата, обсъждайки присъдата, която явно задоволяваше мнозинството: Вагнер е наказан, фактически остава

на свобода.

Само неколцина бяха недоволни.

– Значи човек може безнаказано да краде и убива? – с демонстративно висок глас питаше Шмеман и търсеше подкрепа с очи.

– Щом няма корист, няма и кражба! Вагнер трябва да обжалва! – казваха други.

Професор Вагнер вървеше под кръстосаните погледи в коридора на съда, без да обръща внимание на никого. Тревожеше го един въпрос: „Ами сега откъде ще намеря нужните за опити кучета?“

ЧОВЕКЪТ, КОЙТО НЕ СПИ

Съдебният процес имаше неочаквани последици за професор Вагнер: направи го известен може би по-рано, отколкото искаше той самият. На съдебното заседание беше попаднал случайно кореспондент от малък московски вестник. След няколко дни в отдела за съдебна хроника се появи бележка с любопитното заглавие „Човекът, който не спи“. В бележката се описваше съдебният процес на доктор Вагнер и се съобщаваше, че професорът е „победил съня“: изобщо не спи и може да работи без умора двадесет и четири часа в денонощието.

Като резултат от бележката след няколко дни икономката на Вагнер му съобщи, че е дошъл кореспондент на „Известия“. Вагнер се намръщи недоволено: беше свикнал да държи работите си в тайна. Но след кратък размисъл професорът реши да използва посещението на представителя на печата – щом вече не може да лови нощно време кучета, остава му да поиска правителствена помощ. Май вече не беше възможно да продължава тайно опитите си, пък и нямаше голяма нужда от това – постигнатото досега беше достатъчно за публично изявление. Кореспондентът беше приет.

Докато се промъкваше между струпаните машини и апарати, кореспондентът Горев забеляза професор Вагнер и се спря смяя. Вагнер беше застанал до високо писалище. От носа му излизаша две гумени тръбички, които минаваха през една дупка в прозоречната рамка. Тези тръбички сякаш органично свързваха професора с околните машини, сякаш той самият се беше превърнал наполовина в машина. И още нещо слиса Горев – с лявото си око Вагнер прегледаше някаква книга и правеше извадки от нея също с лявата ръка, а дясното си око устреми към посетителя и му подаде дясната си ръка.

– Седнете, моля! – любезно каза Вагнер, работата си с лявата ръка.

Като всеки опитен кореспондент Горев беше врял и кипял човек, но сега така се смяя, че забрави за обикновени журналистически похвати и мълчаливо, с пълно недоумение гледаше ту шарещото по книгата и по ръкописа ляво око на професора, ту тръбичките в носа му.

Професорът забеляза състоянието на посетителя и усмихна.

– Тръбичките ли ви учудват? – любезно започна той. – Но това е съвсем просто: прекалено скъпя времето си, за да ходя на разходка. А чистият въздух е нужен, за да има човек здраво тяло и ясна мисъл. И ето

че направих малко приспособление: изведох навън, под покрива, две тръбички, които се поставят в носа със специален накрайник. При вдишването на въздух се отваря един клапан, при издишването от въздушното налягане този клапан се затваря, а се отваря друг, който отвежда въздуха, минал през белите дробове. Това малко приспособление ми позволява да дишам постоянно чист въздух и погледнете какъв свеж цвят има лицето ми! Дребно изобретение, но от него може да има голяма полза. Представете си болните, които не бива да бъдат изнасяни от стаята. Пък и съвременната вентилация още много трябва да се усъвършенствува. А с помощта на този прибор всички болни могат да дишат чист въздух. Предвиждам и нещо повече; щом още старите римляни са можели да докарват вода от стотици километри, като създали монументалните си акведукт, защо пък ние да не създадем „аеродукти“? Би могло да се докарва по тръби например планински или морски въздух. В края на краищата това би било по-евтино, отколкото заради въздуха болните да се изпращат на стотици и хиляди километри. Централните тръби със специални компресори ще подават въздух в градовете ни и там той ще се разпределя. Планински, морски, степен или боров – ще бъде достъпен за всички...

Професор Вагнер говореше бързо, без да престава да пише с лявата си ръка. С дясно си око продължаваше да гледа посетителя.

Най-сетне Горев си възвърна дар словото.

– Кажете как го правите това?... – И той посочи разногледащите очи на професора и лявата му ръка.

– Да пиша с лявата ръка, да управлявам всяко око по отделно и същевременно да разговарям с вас ли? Работата е там, че моите две мозъчни полукълба действуват напълно самостоятелно с почти независимо едно от друго.

Но аз съм длъжен да ви поясня, така да се каже, отправната си точка. Както знаете, официално съм професор по биология. Също така добре знаете, надявам се, и това, че днешните научни дисциплини необикновено бързо се разпадат на самостоятелни части. Пред очите ни расте биологичната химия. Всеки нов научен клон, като например атомната теория, бързо израства в самостоятелна научна дисциплина. Трябват години, за да бъде овладяна всяка от тези отделни научни области.

А междувременно, за да напредва, човек трябва да познава и сродните науки – биология и физиология, химия и електротехника, дори геология и астрономия – всички те се преплитат, взаимно си влияят. Нужен е някакъв всеобхватен ум, който да поеме този обем от знания. А

човешкият живот е толкова кратък! Аз прехвърлих петдесетте. Още десетина-двайсет години и край. Пред мене стоят колосални задачи, които искам да изпълня. Значи първото, което трябва да направя в името на целта, е по един или друг начин да удължа живота си. Отначало си помислих за опитите по подмладяване. Постигнатото досега ми помогна – изглеждам по-млад за годините си. Може би по-нататък ще се върна към тези опити. Но засега се спрях на онова, което ми е повече познато поради работата ми над мозъка.

Първата идея, която ми дойде, беше да си създам способността всяко мозъчно полукуълбо да работи поотделно. За съжаление не мога да се спра подробно на целия си труд по тоя въпрос – ще ни отнеме прекалено много време. Ще ви кажа само, че тук главна роля играе тренировката. Може би ви се е случвало да видите ритмичната гимнастика на Далкроз³? Децата бързо овладяват способността да правят асиметрични движения: с лявата ръка могат да отмерват два такта, с дясната – три, при това в различно темпо, като едновременно правят различни движения и с краката. Нещо подобно върших и аз, между другото за пълно недоумение на моята икономка.

По-трудно излезе овладяването на очния апарат. Всяко човешко око има самостоятелна система за управляване, но поради това, че виждаме по-добре, когато фокусираме двете очи в една точка, ние сме си изработили навика да съгласуваме движението на очите. Наследствеността на тия навици усложняваше борбата за „автономност“ в движението на очите. Но такава независимост в движението на всяко око е напълно възможна. За пример може да служи хамелеонът. Захванах се с упражнения. Резултата го виждате. Да се науча да пиша и работя с лявата ръка не беше трудно. Оставаше ми да премина към последното: да се науча да извършвам едновременно две умствени работи, например да пиша с двете си ръце едновременно две научни изследвания на различни теми. Това ми отне няколко години. Постигнах своето. По такъв начин удвоих мозъчната си продукция.

Но и това ми се струваше малко. Осем часа сън! Една трета от човешкия живот губим в това безпомощно, полумъртво състояние. Ето кое ме възмущаваше. Човечеството трябва да се освободи от сънната повинност. Какви необикновени перспективи, какви възможности!... Колко велики произведения биха ни дали още великите мислители, ако им

3. Емил Жак-Далкроз (1865–1950) швейцарски музикант и композитор, основоположник на системата за ритмично възпитание, в която пластичните движения се организират с музика. – Б.пр.

подарим всичките нощи за творчество. Колко недовършени велики произведения биха били завършени. Какъв тласък би получил прогресът! Работникът, завършил смяна до струга, би прекарал нощта с книга или зает с обществена работа. Нямах да останат неграмотни у нас. Нещо повече, всички биха получили възможността да се превърнат в напълно образовани люде. С какви гигантски крачки би тръгнал прогресът! Ето за какво си мислех...

Професор Вагнер се въодушеви. Дясното му око гореше от ентусиазъм. Очевидно вълнението се предаде и на другата половина от мозъка му: лявото му око също заблестя и лявата ръка започна да пише понергично.

Но Вагнер забеляза това и лявото му око сякаш угасна, задълбочи се в работата, лявата ръка заработи методично, докато в същото време дясното око продължаваше да гори въодушевено и дясната ръка описваше широки кръгообразни движения.

– И сега това е възможно! – каза професорът. – Сънят съвсем не е нормално явление, а болест поради отравяне с хипнотоксини: особени отрови, отделяни при работата на мозъка. Отровен от тях, човек заспива, тоест разболява се.

Когато човек спи, мозъкът му не изработва нови токсини; през това време организъмът му унищожава токсините, натрупали се през работния ден. По такъв начин, като поспи, човек оздравява, но, уви! – за да се разболее отново привечер и отново да легне в леглото. Нима това не е ужасно?

Ако искате да знаете, сънят е заразителен. Правих такъв опит: лишавах куче от сън.

Когато организъмът му беше отровен от хипнотоксините, аз ги извличах и ги инжектирах на добре отспало си и току-що събудило се куче. То заспиваше веднага.

Цялата задача се състоеше в намирането на „противоотрова“ – антихипнотоксини. Успях да реша тази задача по-широко, отколкото предполагах – откритият от мене антихипнотоксин убива не само токсините на съня, но и други. Следователно той заздравява целия организъм. Срегнах немалко препятствия, но ги преодолях. Победих съня. Изхвърлих кревата – тоя символ на болницата. Вече не спя и работя почти кръгло денонощие. Приемам антихипнотоксина заедно с храната. За хранене губя един-два часа в денонощието.

Всичко беше толкова необичайно, че Горев продължаваше да седи мълчаливо и да слуша внимателно професора.

– Но как се чувствувате на първо време? – най-сетне попита той.

– Да, наложи ми се доста да се боря с навика да спя. Не ми се спеше ни най-малко. Но този безкраен, непрекъснат работен ден – ту със слънце навън, ту с тъмната завеса на нощта – ми се отразяваше някак си странно. Но все пак скоро свикнах с това. Затова пък колко хубаво се работи в нощната тишина! Няма да скрия една егоистична мисъл: страхувам се, че когато всички хора започнат да живеят без сън, едва ли ще бъде толкова тихо нощем.

– А не ви ли се струва, че перспективата за живот без сън може да не се понарави на всички?

– Дори съм сигурен в това – и професорът се усмихна – Веднъж, една зима в затънтено селце, предложих на един селски момък, който ми се чудеше заедно не спя, да опита на себе си моето средство. Той се съгласи. Сутринта го питам как се чувствува. „Дявол да го вземе! – казва момъкът. – Едва не пукнах от скука! Цялото село спи. Само кучетата лаят. Ходих, ходих – страшна скука! Качих се на печката – не ми се спи и толкоз. Рекох си – тая нощ няма да има край!“

Освободете хората от привичния им труд – продължаваше професорът – пак ще им стане скучно. Но всичко това е само на долните степени на културата. Самата тя бързо ще се издигне до рационално използване на „безсънните нощи“.

– Още един въпрос. Казвате, че не спите почти през всичките двадесет и четири часа. Но как не се изморявате?

– Много просто. И умората е болезнено явление. Работещият мозък отделя хипнотоксини, работещите мускули отделят кенотоксини – отровите, които предизвикват чувството на умора. Аз въвеждам противоотрова – ретардин – и умората изчезва. Моят ретардин прекъсва развитието на болестта, наричана умора, както прекъсват сега възвратния тиф, като въвеждат в организма диоксидаминоарсенобензолдихлорхидрат – произнесе на един дъх Вагнер.

Горев се сепна от тази дълга чудновата дума. Той помоли професора да я повтори на срички и я записа в бележника си. „Такива думи придават на статията научна тежест“ – помисли си той.

– И сега направете равносметка – каза професор Вагнер. – Като работя с двете полукълба на мозъка, удвоявам продукцията си. Като работя двадесет и четири часа вместо осем, утроявам работното време. Значи, работя за шестима, при това без всякаква вреда за здравето си. Следователно за тридесет години работен живот човек е в състояние да изпълни програма за сто и осемдесет години. Или с други думи, за всяко

половин столетие човечеството ще изминава по пътя на прогреса разстояние за три века наведнъж.

– Как мислите, струва ли си за това да жертвуваш пет-шест кучетата?... – завърши с усмивка професорът.

„ДИКТАТОРЪТ“

Просторната гостна на банкера Голдзак, купил си неотдавна баронска титла, беше обзаведена с тежко, парвенюшко великолепие. По стените, покрити с резбована дъбова ламперия, се мъдреха еленови рога и гербовете на новоизлюпения барон. В ъгъла беше поставен рицар с доспехи и с меч от XIII век – съмнителният „прародител“ на барона. Стъклата на прозорците с тесни решетки изобразяваха същия баронски герб – върху жълт щит свита в лакътя ръка в доспех, която стиска меч с желязната си ръкавица. Над ръката – пет тъмносини звезди.

В средата на стаята около голяма кръгла маса от черен дъб на дъбови кресла с високи облегалки с резба заседаваха членовете на централния комитет на германската политическа организация „Диктатор“. В креслото с още по-висок гръб, отгоре с резбования германски държавен орел, седеше председателят на събранието – старият генерал, един от „героите“ на империалистическата война, приятел из кайзера. Грубото лице на генерала, сякаш изсечено с брадва от парче дърво, плътно стиснатите му устни под засуканите нагоре мустаци, говореха за силна воля. Изпод надвисналите побелели вежди поглеждаха изпитателно рядко примигващи очи. На униформената му куртка беше закачен само „железен кръст“.

От дясната страна на председателя беше стопанинът на дома – барон Голдзак с черен фрак, напълно плешина глава, избръснат, с монокъл. По-нататък, наредени строго според ранга си, седяха членовете на комитета. Генерал с тясно чело, дълбоко хлътнали очи и изпъкнала брадичка. Нещо жестоко, зверско имаше в тая глава. Още един генерал... Чиновници от министерствата, депутати... Едрите фабриканти и банкери затваряха кръга.

Младолик човек с фрак, с външност и маниери на дипломат – секретарят на комитета – изнасяше доклад. На масата лежеше брой на „Известия“ със статията на Горев „Победата на професор Вагнер над съня и умората“. До него – превод на статията на немски.

– Още не сме проверили докрай достоверността на изнесените данни в статията, но според нашите сведения те, изглежда, отговарят на действителността.

Няма нужда да говоря за значението на това научно откритие. Ако то бъде използвано от Съветска Русия, съотношението на силите

между нея и другите държави по света съществено ще се промени. За някакви си пет години мощта на болшевиизма ще се увеличи неимоверно.

За щастие едновременната работа с двете мозъчни полукълба изисква време и тренировка и затова не е много достъпна за масите. Но самата победа над съня и умората вече утроява физическите и интелектуалните сили на нашите противници, а едновременно с това и материалните им ресурси. Научните им сили и квалифицираните им кадри ще работят тройно и дори шесторно повече. Ще се увеличи продукцията на индустрията. След няколко години ще имат нови, добре подготвени специалисти във всички области на техниката. С една дума, мощта им ще расте неспирно. Когато целият свят спи, те ще работят. Ще работят, когато сме принудени да си почиваваме след трудовия ден...

– Е, промишлеността не може да се разрасне толкова бързо – каза фабрикантът. – Да предположим, че всичките им фабрики и заводи ще заработят двадесет и четири часа в денонощието. Но по-нататък?... Едва ли ще им бъде лесно да намерят кредити за построяване на нови фабрики и заводи. Нали вие, бароне, няма да им предоставите такива кредити? – обърна се той с усмивка към Голдзак.

Баронът му отвърна със същата усмивка и издуха колелце дим.

– Но има друга опасност – чу се хрипкавият глас на генерала. – Говоря за военната мощ на Червената армия. Какво ще стане, ако само осем от шестнадесетте „добавъчни“ часове в денонощието бъдат използвани от тях за военна подготовка на работниците и селяните? Това е равностойно на създаването на многомилионна армия. Освен това по време на война те ще имат бойци, които нямат нужда от почивка. Няма да им се налага да сменят войниците в окопите. Винаги ще бъдат будни, бдителни, свежи, докато при нас две трети от войниците временно ще излизат от строя за сън и почивка. Летците им, незнаещи умора, ще могат да правят далечни полети... Командният им състав, щабовете ще могат да ръководят операциите, без нито за минута да изпускат поради сън или почивка нишките на управлението... Възможно е да използват средството на професор Вагнер и за конете. Обозите им, кавалерията няма да знаят какво е умора. Всичко това е крайно сериозно!...

Речта на стария генерал направи голямо впечатление на събранието, особено на военните. Генералите се мръщеяха, нервно барабаняха с пръсти, по-здраво смучеяха пурите...

– Но най-опасно – отново се изправи секретарят – е политическото значение на факта. Още днес болшевиизмът разтърсва света, държи в

постоянно нервно напрежение правителствата на държавите по всички континенти. Средството на Вагнер утроява, а може би дори ушесторява броя на болшевиките. Тук между нас можем да бъдем откровени. Ние не знаем как да се справим с един вожд на Комунистическия интернационал. Какво ще бъде, ако тоя вожд получи възможността да работи шест пъти повече? Пред нас ще се изправят шестима такива вождове, шест пъти по-голям Коминтерн, милиони руски болшевики, незнаещи умора, пропагандиращи и разлагащи масите ден и нощ, ден и нощ, двадесет и четири часа в денонощието!

Тя доводи имаха потресавач ефект. Ръцете на събрали се трепереха.

– Това е ужасно!...

– Кошмар! – чуха се развълнувани гласове.

Настъпи мъчително мълчание. Сякаш в кабинета изведнъж нахлуха страшни призраци и го изпълниха с вледеняващия дъх на смъртта.

Най-сетне председателят на събранието тръсна глава и удари с косматия си юмрук по масата.

– Това не бива да се допуска! – хрипкаво извика той. – На всяка цена трябва да отстраним надвисналата опасност. Преди още изобретението на професор Вагнер да стане достояние на болшевиките, ние трябва да овладеем неговия секрет!

И подбуждано от страх и омраза, събранието пристъпи към обсъждане на въпроса какво трябва да се стори.

Единствено барон Голдзак не вземаше участие в обсъжданията. Въображението вече му рисуваше грандиозни планове. Той си мислеше каква изгода може да извлече от откритието на професор Вагнер, ако то попадне в ръцете му.

„ЛЮБИТЕЛЯТ“ НА НАУКИТЕ

След съдебния процес ритмичността на заниманията на професор Вагнер беше нарушена. При него идваха кореспонденти на вестници и списания, професори, студенти или просто любопитни, желаещи да опитат „прахчето против сън“. Професор Вагнер вече свикна с тия посещения и затова не се учуди, когато зад вратата някой с немски акцент по-моли за разрешение да влезе.

Когато вратата се отвори, професорът видя млад човек със закръглено розово лице и къса чуплива руса коса. Големите „модни“ костенуркови очила някак си не отиваха на младежкото лице. Безупречен костюм придаваше европейски вид на непознатия.

– Позволете ми да се представя, уважаеми господин професоре!... Херман Таубе, член на Берлинското дружество на любителите на естествознанието. Идвам при вас от името на това дружество... Вашето откритие ни заинтересува безкрайно. И дружеството се обръща към вас с най-покорната молба: не бихте ли прочели пред нас няколко лекции за работата си?

– За съжаление нямам време.

– О, това няма да отнеме много време! – засуети се младежът. Женственият му глас се издигна до най-високите ноти, очите му гледаха умолително през костенурковите рамки на очилата. Той дори наведе встрани глава и сплете ръце. – Ако можехте да се съгласите!... Ако можехте да се съгласите? За нас това ще бъде такъв празник! Аз самият не съм учен, но страстно обичам науката. Баща ми е богат... много богат... Ако пожелаете, бихте намерил у нас всичко необходимо за работата си... Бихме обзавели за вас прекрасна лаборатория... бихме ви предоставили десетки, стотици кучета!...

Вагнер се усмихна.

– Много сте любезен, но за съжаление трябва да отклоня предложението ви. Нямам намерение да напускам Русия.

– Колко жалко!... О, колко жалко! Струваше ми се, че да се работи тук... че да се работи там... Но вие няма да откажете да ни прочетете няколко лекции! Това ще ви отнеме само няколко дни. Ще тръгнем по въздух с пътническия аероплан на новата компания за въздушни съобщения „Уншедлихкайт унд Беквемхайт“ – „Безопасност и удобство“. Напълно оправдава името си... Успешно конкурира „Дерулуфт“... Аз

поемам всички грижи по визи и паспорти. За разходите и хонорара няма да говорим... Естествено всичко е за наша сметка...

– За такова нещо не бих отделил повече от три-четири часа. Извънредно много скъпя времето си. Не забравяйте, че моята производителност е шесторна. Ако загубя само две денонощия, за мене те ще бъдат равни на дванадесет. Не, не мога да приема предложението ви!

– Аз съм крайно огорчен. Още повече ще бъде огорчен ръководителят на нашата лаборатория професор Брауде. Той работи в същата област като вас. Но методът му е малко по-различен...

Професор Вагнер се оживи.

– Така ли? В какво се състои методът му?

– Той се опитва... – Таубе се посмути. Лицето му изрази напрежение на мисълта, като че ли се опитваше да си спомни нещо. – Работи над метод, който ще даде възможност на самия организъм да изработва токсини против хип... хип...

Но Вагнер вече отгатна мисълта му.

– Точно сега и аз самият работя над това! Нашите вестници попреувеличиха успехите ми в това направление...

– Аз не от вестниците! – изпусна се Таубе. Ядоса се на себе си, чак почервения. – Вече няколко години професор Брауде работи в тази област. Толкова искаше да се запознае с вас и да сподели опита си!... Много жалко, че сега ще трябва да го огорча...

– Това променя нещата! Мисля, че загубата на време ще бъде възнаградена... Професор Брауде?... Нещо не съм чувал за него.

– Млад и извънредно скромнен... не обича рекламата... Но е страшно гениален!...

– Съгласен съм!

Таубе се хвърли към професора и започна да стиска ръцете му.

– Хиляди благодарности! А за заминаването ще се грижа сам. Няма да загубите нито минута от скъпоценното си време!

И след многократни поклони той се скри зад вратата.

„Странен младеж. С кучета искаше да ме подкупи!“ – помисли си професор Вагнер.

„УНШЕДЛИХКАЙТ УНД БЕКВЕМХАЙТ“

Рано сутринта пощенско-пътническият аероплан излетя от летището и започна да набира бързо височина. В уютната кабина на меки кожени кресла се бяха настанили професор Вагнер, Херман Таубе, дипломатическият куриер на френското посолство в Москва и служещ от съветското търговско представителство в Берлин.

Ако не беше намаленото от специален заглушител бръмчене на мотора и плавното полюляване, човек би си казал че седи в купето на влак. През огледалните прозорци долу се виждаше панорамата на Москва с лъкатушната лента на реката. Показа се малкият като играчка Кремъл с блестящите си куполи. А отпред вече се стелеше безкрайният килим от поля и гори, разчертан от жълтеникавите линии на пътищата и синкавите завои на реките. Тук-там вървяха по пътищата и шаваха като мравки в полето хора и животни.

Но професор Вагнер не се любува дълго на тази панорама от височината на птичи полет. Както скъперникът трепери над всяка копейка, така и Вагнер ценеше всяка минута време. Извади книги, нагласи на коленете си съгваем планшет и започна да работи. Докато четеше книгата, в същото време непрекъснато записваше нещо в една тетрадка със стенографични знаци.

Забелязал въпросителния поглед на Таубе, той обясни:

– Пиша само стенографски. По моя собствена система. Където може, съкращавам и опростявам. Създадох своя система по мнемоника – прекрасна помощничка, на която за съжаление не обръщат голямо внимание. С помощта на мнемониката съм в състояние да запазя в паметта си необикновено голямо количество цифри, формули, имена. Още повече че благодарение на чистотата на моя мозък, от който са отстранени токсините, той работи с неотслабваща яснота и сила. Всичко това увеличава още повече производителността на труда ми. Без да преувеличавам, работя за десетима.

И Вагнер замълча, потънал в работа.

Таубе наблюдаваше през прозореца живата картина на страната, така неразбираема за него – едновременно бедна и могъща, мирна в разгърнатата картина на селския труд и страшна с оная сила, която организира милиони десници...

В далечината се показва някаква река. На високите крайбрежни

хълмове се беше разпрострял град. На десния бряг той беше стегнат от старинни зъбери на кремъл с високи кули. Над целия град се извисяваше огромен петоглав храм.

– Днепър!... Смоленск!... Първата ни спирка!...

Аеропланът прелетя над гората и плавно кацна на летището.

Закусиха и продължиха пътя си. Облаци покриха небето. Поривист насрещен вятър клатеше самолета като кораб върху големи океански вълни. Бързината на полета намаля. Все пак стигнаха благополучно до Ковно. Това беше последната спирка преди Кьонигсберг. Макар че времето се влошаваше все повече, аеропланът продължи пътя си. Вятърът се превърна в буря. Аеропланът се мяташе встрани, стръмно се издигаше по насрещните въздушни вълни. Понякога, сякаш изгубил крилете си, апаратът стремително пропадеше надолу.

– Ама че работа – каза френският дипломатически куриер, вкопчил се нервно в креслото, – такова люлеене още не ми се беше случвало!

Позеленялото му лице показваше, че го наляга пристъп на морската болест.

В търсене на благоприятно въздушно течение пилотът ту набираше височина, като се връзваше в облачния слой, ту се спускаше над самата земя. Но вятърът навсякъде бушуваше еднакво, сякаш решил да откъсне крилете на апарата. Свистенето на стоманените въжета се чуваше дори през грохота на мотора. Заваля. Сивата дъждовна завеса пречеше на ориентировката.

– Нищо, ще стигнем! – извика в ухото на пребледнелия Таубе служещият в съветското търговско представителство. – Трябва да сме някъде около Инстербург...

Зашеметеният и развълнуван Таубе нищо не разбра.

Професор Вагнер се ядосваше на бурята, която прекъсна заниманията му. Книгите се изплъзваха от ръцете му, моливът изписваше неразбираеми криволици. Най-сетне той се отказа да работи и с обиден вид седна по-дълбоко в креслото.

Дъждът спря така неочаквано, както беше започнал. Утихна и вятърът. Слойт космати облаци остана назад. Аеропланът полетя плавно. Всички въздъхнаха с облекчение. Но в същия миг моторът започна да прекъсва и изведнъж спря.

Пилотът започна бързо да спуска апарата с планиране, като търсеше внимателно удобно място за кацане. Самолетът силно трепна, побягна напред по ожънатото поле, като друсаше пътниците и спря.

Пилотът и механикът огледаха мотора.

– Налага се да изчакате не по-малко от час – каза механикът.

Пътниците излязоха от кабината да поразгъпчат изтръпналите си нозе.

Аеропланът беше спрял в крайнината на борова гора. Между правите като мачти червеникави стволове прозираше езеро, блеснало със синкавото си сребро.

– Каква живописна местност! – каза Таубе на професор Вагнер. – Можем да си направим чудесна разходка. Между другото, като срещнем някой от местните жители, ще научим къде се намираме. Имате ли нещо против?

Професор Вагнер кимна с глава и те навлязоха в гората.

Мина един час. Моторът беше поправен, а Вагнер и Таубе все още ги нямаше. Викаха ги, търсиха ги в гората, но те бяха изчезнали безследно. Изминаха още четиридесет минути. Французинът започна да настоява да отлетят.

– Нося бърза дипломатическа поща за министерството и ако не пристигнем в Кьонигсберг преди отлитането на аероплана за Париж, ще закъснея с много часове... Това е недопустимо!...

Служещият в съветското търговско представителство възразяваше. Решиха да отложат полета с още половин час и продължиха търсенето, но без успех.

– В края на краищата не можем да спим тук! – казваше французинът. – Те не са деца. Ще стигнат и с железницата! Аз плащам за бързината и вие сте длъжни да ме закарате навреме!

Пилотът вдигна рамене и седна на мястото си. Останалите го последваха. Моторът забуча. Аеропланът се вдигна във въздуха.

В ПЛЕН

Професор Вагнер изчезна безследно.

Когато в Москва научиха за това, Народният комисариат по външните работи изпрати нота до германското правителство по повод на странното изчезване.

От германското Министерство на външните работи беше получена ответна нота, в която се изказваше съжаление за печалния случай. „Ние вземаме всички мерки за издирване, но за съжаление досега те не дават резултати. Смятаме за нужно да обърнем вниманието ви върху това, че заедно с професор Вагнер е изчезнал и германският поданик Херман Таубе. Смятаме, че този факт сваля от германското правителство всякакви подозрения относно това, че в случая може да става дума за враждебен акт към професор Вагнер като гражданин на Съюза на съветските социалистически републики. Приемете уверение за нашето искрено уважение...“

Разбира се, тоя отговор не можеше да задоволи Народния комисариат по външните работи, но тъй като не беше възможно да се разкрият фактите около изчезването на професор Вагнер, трябваше да се изчака тайната така или иначе да бъде разкрита.

А с професор Вагнер се случи следното.

Когато влязоха в гората, Таубе му предложи да огледат развалините на замъка край горското езеро. Без да подозира нищо, професорът последва Таубе. Там вече ги чакаше засада. Трима маскирани мъже се нахвърлиха върху професора и му вързаха устата и очите. Таубе изтръгна от ръцете на професора чантата с документи, които тръгналият на разходка Вагнер взе със себе си. Силни ръце го вкараха в чакащия ги автомобил и тръгнаха на път. След не повече от час автомобилът спря; въведоха Вагнер в някаква къща.

Професорът беше вбесен.

– Какво значи всичко това? – попита той, когато свалиха превръзката от очите му и се огледа за Таубе. Но него го нямаше. Нямаше ги и тримата, които го бяха похитили. Пред него стоеше изящен млад човек с военна стойка, облечен цивилно. Той се усмихваше най-любезно.

– Скъпи професоре, ако не сте уморен, то вероятно сте прегладнял. Има време да си поговорим. Моля ви да се чувствувате като у дома си. Не ми отказвайте да опитате моята вечеря. Креват не ви сложиха, нали вие не спите?

И той показа с ръка добре сервирана маса с бутилки скъпо вино.

– Благодаря ви! Не съм гладен – отвърна Вагнер, макар че беше много гладен. – Бих ви помолил да ми обясните какво става!

– Много жалко! – отговори със същата любезна усмивка младият човек. – А ние ви приготвихме вашите любими ястия. Няма да ви преча. За съжаление не мога да ви пожелаая лека нощ – вие нямате нужда от това.

И той излезе с неизменната си усмивка на лице.

Професор Вагнер се огледа. Стаята във всеки случай не приличаше на бандитско свърталище. Всичко в нея беше изящно, удобно и уютно. Плъзнал поглед по масата, той видя аспержа, която димеше, грах и салатата.

Вагнер преглътна слюнката си, обърна гръб на масата и седна намръщен в креслото. Като капак на всичко му отнеха чантата и не можеше да работи. От време на време Вагнер ставаше, приближаваше се до вратата – тя беше заключена. Вдигна щората на прозореца и видя гъста желязна решетка. Бягството беше невъзможно.

– Каква нелепост! – изръмжа той и мрачно се отпусна пак в креслото. Така изкара до сутринта.

Рано след разсъмване се появиха тримата с маските, мълчаливо му завързаха очите и устата, изведоха го и го настаняха в меко кресло. За работи аеропланен мотор. Професорът почувствува как апаратът се отдели от земята. Полетът продължи не по-малко от три часа.

Когато му завързаха отново очите, той видя пред себе си същия млад човек.

– Добре дошли, скъпи професоре! Честито ново жилище! Тъй като ще трябва да прекарваме времето си заедно, позволете ми да се представя: Хенрих Брауде.

– Професор?

– Не съвсем – усмихна се Брауде.

– Но вашите опити над умората?... Таубе ми спомена...

– А, така ли?... Не, това сигурно е друг Брауде. Позволете ми да ви въведа, тъй да се рече, във владенията ви... Това е вашият кабинет – той описа кръг с ръката си, като показва просторна стая с голямо писалище, дъбова мебел и библиотека с книги. На прозорците с матирани стъкла имаше решетки. – Тук ще намерите всичко, писано от учените по изследванията на съня и умората.

Въпреки необичайното положение, Вагнер не можа да се съдържи и се приближи до библиотеката.

– Прайър... Ерер... Бушар... Клапаред – четеше той по кориците на книгите. – Всичко това е старо... Лежандър, Пиерон⁴... На тях съм им задължен за някои неща...

– Разбира се, вие отидохте по-далече от тях! А сега, скъпи професоре, ще бъдете ли така любезен да заповяdate в лабораторията!...

И те влязоха в съседната стая.

4. Тери Уилям Прайър (1841–1897) – известен физиолог, работил в Германия. Хулио Ерера-и-Обес (1811–1915) – уругвайки философ идеалист. Шарл Бушар (1837–1915) – френски патолог. Едуар Клапаред (1873–1640) – швейцарски психолог. Адриен Мари Лежандър (1762–1833) – френски математик. Анри Пиерон (1881–1964) – френски психолог, основател на Института по психология (1921) и на Националния институт по труда и професионалната ориентация (1928). – Б.пр.

СЪДБАТА НА ПРОФЕСОР ВАГНЕР СЕ РЕШАВА

Докато Брауде с изискана любезност „въвеждаше“ професор Вагнер във „владенията“ му, комитетът „Диктатор“ решаваше съдбата на пленника. Мнозинството членове на комитета бяха склонни да приемат, че Вагнер трябва да бъде „премахнат“.

– В чантата на професор Вагнер безусловно ще намерим тайната на изобретението му. Блестящо осъществихме похищението, но остава опасността истината рано или късно да бъде открита, ако не бъде унищожена главната улика срещу нас.

Тая „улика“ беше самият професор Вагнер. „Да бъде убит Вагнер“ – тези думи естествено не бяха произнесени на събранието, претендиращо за средище на културата. Но всички се разбираха един друг. Против „унищожаването на уликите“ се изказа само барон Голдзак.

– Пълната тайна изключва възможността Вагнер да бъде открит. Заключените брави и сигурната охрана правят бягството невъзможно. Защо трябва да прибягваме към крайни мерки? Такъв ум, такава изключителна дарба може да ни бъде от голяма полза. Трябва само да успеем по един или друг начин да го накараме да работи за нас.

Голдзак недоизказа мисълта си – той се надяваше да използва изобретенията на професор Вагнер за търговска експлоатация.

Но мнозинството гласове беше против него.

Все пак изказването на секретаря промени нещата.

– Имам предложение – каза той, – за известно време да оставим въпроса открит. Работата е там, че Вагнер е водил всичките си записки по напълно неизвестен стенографски метод, вероятно изобретен от него самия. Привлякох за дешифровка най-добрите специалисти от Министерството на външните работи и... от други учреждения. Засега те успяха да определят, че това, изглежда, е система за съкращаване до един знак на цели думи. Но все ще не успяват да ги дешифрират. Да изчакаме резултатите, иначе рискуваме да останем пред неразкритата тайна на неговото изобретение.

Решението беше отложено за след няколко дни.

Специалистите по дешифровка успяха да намерят ключ за стенографията на Вагнер. И когато го намериха, бяха изумени от гениалната простота на системата му.

Но членовете на комисията изпитаха и едно разочарование: когато

успяха да разчетат и преведат записките на Вагнер, излезе, че те съдържат ценни научни материали от най-различни области на знанието. В стегнатите фрази, почти есенция на мисълта, в късите формули имаше такова богато съдържание, че то можеше да стигне за много печатни томове. Някои места останаха неразбираеми дори за специалистите. Всичко това подкрепяше предположението на Голдзак, че работата на Вагнер е изключително ценна. Но в записките му нямаше нито ред за това, което интересуваше най-много от всичко комитета: средството за борба със съня и умората.

Така или иначе трябваше да изтръгнат тайната от професор Вагнер. Това беше поръчано на Брауде. За запазването на пълна тайна той беше единственото лице, което се виждаше с Вагнер.

– Скъпи професоре! – обърна се Брауде към Вагнер. – Вие искахте да знаете поради какви причини се озовахте тук. Сега мога да удовлетворя разбираемото ви желание. Само крайна необходимост ни накара да прибегнем до...

– Бандитски методи! – не се съдържа Вагнер.

Брауде се усмихна, като че ли беше чул мила шега, и продължи, без да се смути ни най-малко:

– Моите приятели представят мощна организация, която стои на стража на европейската култура. Уви! Над тази култура надвисна огромна опасност, чието име е болшеvizъм. Вие сте далече от политиката и може би сам не си давате сметка какво мощно оръжие би било вашето изобретение в ръцете на тези врагове на културата. Ето какво ни накара в името на цивилизацията, за благо на цялото човечество да посегнем на личната ви свобода. Като човек на науката вие също трябва да цените нашата стара европейска култура. Подарете и вашия ценен дар! Повярвайте, той ще бъде използван по най-добрия начин.

Професорът се облегна назад в креслото и се вслуша, вперил двете си очи в събеседника, което се случваше рядко.

– Да, аз съм далече от политиката – отвърна Вагнер. – Но дълбоко грешите, ако ме смятате за враг на съветската власт. Впрочем грешката ви е разбираема – към вас болшеvizъмът се обръща само откъм разрушителната си страна. Аз преживях вече този етап и – няма да скрия – съпътстващите го настроения; през последните години можах да наблюдавам и другата страна на същия „страшен“ болшеvizъм – съзидателната. Вие не я виждате или не искате да я видите. Мене ме смайва и неволно увлича грандиозният размах на творческа енергия, широките планове, кипящата работа... Никога досега толкова научни експедиции не са

кръстосвали нашир и дълж великата страна в търсене на природните богатства, където и да се намират те: покрити от дебелия полярни ледове, от горещите пустинни пясъци или в мълчаливите недра на земята. Никога досега не е имало при нас такова влечение към техниката и механизацията на труда. Никога смелата творческа мисъл не е срещала такова внимание и подкрепа...

После, какво е нужно на учения? Преди всичко условия за спокойна работа. Моята страна изживя вече бурята на революцията и спазмите на контрареволуцията. Пред нас е само мирното строителство. А вие?... Нали точно страхът ви пред надвисналите сътресения ви накара да ме доведете тук по такъв... неделикатен начин? Не, господин Брауде, аз искам да живея и работя в Русия. На нея принадлежат и трудовете ми. Няма да ви открия тайната!

Отговорът на Вагнер беше доложен на комитета.

– Та той самият е болшевик! – възкликна генералът с тясното чело.

– Няма какво да се церемоним с него! – чуха се гласове.

Тоя път и Голдзак реши, че не е изгоднo да се изправя срещу общото настроение.

Не беше приета никаква резолюция, но всичко беше ясно и без думи: беше произнесена смъртната присъда над професор Вагнер.

И Брауде трябваше да я изпълни.

Той влезе доста развълнуван в кабинета на професора, като усещаше тежестта на браунинга в десния си джоб. Но тъй като се владееше добре, той както обикновено поздрави любезно професора и седна в креслото срещу него, пъхнал ръце в джобовете.

– Е-е, драги професоре, още ли не сте променили решението си? – попита той Вагнер, като пипаше в джоба си дръжката на револвера. – Предупреждавам ви, че вашият отказ ще предизвика най-тежки за вас последици.

– Не, господин Брауде, не съм и няма да го променя!

Брауде опипом сложи пръст на спусъка, все още без да вади револвера от джоба.

– Но аз имам една молба, господин Брауде!

„Има време – рече си Брауде, – нека да чуем що за молба е това“ – и задържа в джоба ръката си с револвера.

– На вашите услуги, скъпи професоре.

Професорът изглеждаше леко смутен. Брауде смаяно забеляза, че Вагнер изглежда много уморен, постоянно румените му бузи бяха побледнели.

– Работата е там – рече професорът, като се запъваше, – че маскираните ви приятели при обиска не забелязаха една малка кутийка с хапчетата в джоба на жилетката ми. Тоест може и да са я забелязали, но вероятно не са ѝ обърнали внимание, защото тя има безобидното етикетче „Purgent“. Обичайното лекарство за хора, водещи застоен начин на живот. В тая кутийка беше запасът ми от хапчетата против сън и умора. Уви, кутийката е празна! Вчера глътнах последното хапче. Ако днес не продължа да ги вземам, ще бъда принуден да заспя. За мене това би било ужасно... И умората... Ще ви бъда... много благодарен... – професорът говореше все по-бавно – ако ми доставите някои химикали по мое указание и по възможност... по-бър...

Главата на професора се отметна назад, клепачите му се притвори-ха и той заспа дълбоко.

– Това облекчава задачата ми! – каза на глас Брауде, спокойно извади револвера и го насочи към гърдите на професора.

Но не стреля: някаква мисъл го спря. И като пъкна бързо револвера в джоба, той изскочи от стаята.

АКЦИОНЕРНОТО ДРУЖЕСТВО „ЕНЕРГИЯ“

– Професор Вагнер спи! Той е в ръцете ни! – бързо проговори Брауде, нахълтал при секретаря на комитета.

– Говорете по-ясно, Брауде, какво става?

– Работата е там, че Вагнер е свършил запаса си от противосънни таблетки и има нужда и има нужда от химически материали, с други думи – има нужда от нас! Можем да му осигурим всичко необходимо, но при условие, че ни открие тайната. Сигурен съм, че сега ще направи всякакви отстъпки! Аз се осмелих да отложам изпълнението на смъртната присъда.

– Прав сте! Няколко дни не променят нещата. Опитайте се да се споразумеете с него, когато се събуди.

Но споразумението с професор Вагнер излезе трудна работа. Все пак Брауде не губеше надежда. Той залагаше на психологията и започваше да се пазари в тежките за Вагнер минути – когато го налягаха сънят и умората. Професорът страдаше.

– Колко непроизводително загубено време! За мене сънят е равен на смърт, а смъртта е страшна само с това, че е вече сън, който ще прекъсне работите ми. Колко недовършени неща! Колко планове ще загинат!...

На третото денонощие спогодбата беше постигната: „приятелите“ на Брауде ще доставят всички необходими материали, а професор Вагнер ще произвежда в лабораторията необикновения си препарат. При приготвянето му няма да присъствува никой.

От предпазливост Брауде постави условието едно от приготвените хапчета Вагнер да гълта пръв. Комитетът „Диктатор“ предполагаше, че щом станат известни съставните елементи на препарата и самият препарат в готов вид, за германските химици няма да представлява особена трудност да отгатнат останалото.

Но професор Вагнер явно усложняваше задачата им. Той състави предълъг списък на различни химически вещества. Явно беше, че много от тях не влизат в състава на неговия антитоксин.

Когато беше получен готовият препарат, химиците откриха полипептиди и аминокиселини. Бяха намерени вещества, съдържащи групата C:NH; но в препарата се намираще очевидно и някакъв неразложим остатък. Във всеки случай опитите на учените не постигаха целта си.

Засега това не предизвикваше практически неудобства. Приемани един път на ден заедно с храната, хапчетата на Вагнер съдържаха в себе си освен обикновените свързващи вещества не повече от 0,05 грама чист препарат. Няколко килограма можеха да задоволят нуждите на цялото население.

Лабораторията на Вагнер се справяше напълно успешно с това производство.

Отначало професор Вагнер се примири с участието си. Когато производството се регулира, за него потекоха дни и нощи на обичаен труд. Приготвянето на хапчетата не му отнемаше повече от четири часа на денонощие. Пригответе „урока“ си, той потъваше в научните си изследвания, без да се грижи повече за съдбата на „продукцията“.

А в това време експлоатацията на неговия препарат оказва огромно влияние върху целия живот в Германия.

Веднага щом беше организирано производството на хапчета, на сцената излезе барон Голдзак. Той създаде акционерно дружество „Енергия“, което продаваше чудодейния препарат за премахване на съня и умората. Акциите, пуснати в огромно количество, бяха в ръцете на членовете.

Разгърнатата рекламна кампания обяви на света появата на новия препарат.

„Няма вече сън! Няма вече умора! Удължете живота си!“ – провъзгласяваха с големи букви плакатите и вестникарските обяви.

В отговор на тия реклами в съветските вестници се появиха редица статии за професор Вагнер, вече открил тайната на борбата със съня и тайнствено изчезнал на германска територия.

Но германските вестници, издържани от „Енергия“ се възмушаваха от тия „инсинуации“ и доказваха, че „Енергия“ е купила препарата от немския професор Фишер, решил задачата преди Вагнер. Такъв професор наистина имаше, но колегите му, които знаеха колко е бездарен, само вдигаха рамене. Неочаквано откритата „гениалност“ на Фишер и затрупалото го богатство веднага след това караха мнозина германски учени да се усъмнят в така обявената истина. Но те мълчаха.

Акционерното дружество „Енергия“ имаше търговски и политически цели.

Препаратът на Вагнер се превърна в истинска златна мина. Парите се лееха като река, голяма част от тях комитетът „Диктатор“ изразходваше за подкупи на политически противници, на печата, избирателите, социалдемократическите вождове на пролетариата, министрите.

Колосални средства отиваха и за пропаганда. Благодарение на всичко това не след дълго комитетът „Диктатор“ се превърна във фактическия управител на страната.

Първият купувач на препаратата беше финансовата аристокрация: капиталисти, рентриери, лица със свободни професии. От тях само лицата със свободни професии извличаха най-голяма изгода за себе си и за обществото от употребата на препаратата – купеното „добавъчно“ време носеше добър доход. Професорите издаваха утроено количество печатни трудове, юристите утроиха практиката си, хирурзите успяваха да правят невъобразимо количество операции.

Колкото до рентриерите и особено „златната младеж“, то при тях „добавъчното време“ се ценеше като добавъчен брой наслаждения. Нощните развлечения пишно разцъфтяха. Кабаретата, ресторантите, театрите никнеха като гъби. По цели нощи тези места за удоволствия от доста груб характер привличаха със светлините си посетители, вече незнаещи какво е сън и почивка. Разбира се, този начин на живот се отразяваше върху здравето. Виното се лееше като река. Хазартът и развратът от всякакъв вид разнебитваха нервната система на капиталистическата „смяна“. Не след дълго хапчетата влязоха във всеобща употреба. Цялото градско население забрави за съня, без да смятаме бедняците и безработните, които нямаха пари да си купят чудодейните хапчета.

Препаратът „Енергия“ повлия в най-голяма степен и на финансите на страната. Търговските заведения и банките бяха отворени двадесет и четири часа в денонощието. Бързо се увеличаваше паричният оборот.

Но най-силно въздействие изобретението на професор Вагнер оказва върху индустриалния живот на страната. Собствениците на фабриките и заводите бързо оцениха всички изгоди от препаратата. Преди всичко те успяха отведнъж да съкратят две трети от управленския апарат на учрежденията си. След това се захванаха с работниците. Всички големи финансови тузове членуваха в организацията „Диктатор“, която им отпускаше препарат по себестойността му. Сред работниците беше направен „естествен отбор“. „Неблагонадеждните“ бяха уволнени, „благонадеждните“ получаваха двойни надници и работеха без прекъсване две смени. Хапчета получаваха „безплатно“.

Свободни от работа оставаха осем часа.

„Нека работниците да свикнат с харченето на парите. Ако започнат да работят по двадесет и четири часа, ще могат да натрупат спестявания, а това не е желателно. По-добре де бъде, ако «излишните» им пари се върнат при нас чрез вашите кръчми.“

Безработицата растеше. Безработните поведоха борба, но тя се потъпкваше безопасно.

Всичко това ставаше зад гърба на професор Вагнер, погнат от научните си работи и занимания.

От време на време той питаше Брауде:

– Е, какви резултати дава моят препарат?

– Прекрасни, скъпи професоре! Осем часа за работа, осем часа за наука и изкуство и осем часа за движение на чист въздух. Индустрията расте, науките процъфтяват, младежта пращи от здраве!

Доверчивият професор беше във възторг. Но дълбоко в съзнанието му бръмчеше като неприятна нотка някаква неоформена още мисъл. Тя го спохождаше все по-често и го мъчеше с неопределеността си. Но той я сподави.

– И това е постигнато с работата само на едното мозъчно полукълбо! Трябва да научим младежта да работи с двете полукълба поотделно. Това ще удвои силите й!

Брауде се запъна.

– Вашият метод изисква голяма тренировка. Бихте загубили много време за личен инструктаж... Но ако можехте да напишете книга за това...

В далечината зад прозореца се чу шум, викове на тълпа, няколко изстрела и стонове...

Вагнер се приближи до прозореца, но матовите стъкла не позволяваха да се види какво става навън.

– Какво е това? – попита той.

– Вероятно празничен карнавал!

– Тия викове не ми напомнят за шума на празнична тълпа – замислено рече Вагнер и отново дочу неприятната нотка някъде вътре в себе си.

Въпреки цялото си увлечение от работата, той се чувствуваше пленник. Не знаеше какво става ей там – зад прозореца. Не знаеше какво става в родината му. Русия!... Нали за нея тъгува през цялото време! Така не може да продължава повече! Трябва да си върне свободата! Но преди всичко трябва да разбере какво става там, отвън!...

КАКВО СТАВА ОТВЪН

– Господин Брауде, за новите опити ми трябва редица части и прибори. Ето чертежите. Бъдете така добър бързо да направите поръчки по тях и да ми доставите материалите.

– Мога ли да попитам що за опити ще бъдат, скъпи професоре?

– Превръщането на светлинната вълна в звукова. Знаете, че за много музиканти всяка гама или тон изглеждат оцветени в определена багра. Например до мажор е в бяло, ла минор е в синьо, ре мажор е в розово... Искам да определя съотношението между звуковите и светлинните вълни.

Вагнер даде голяма поръчка. Сред разнообразните и често нямащи нищо общо части и материали имаше всичко нужно за конструирането на радиоприемник.

Когато поръчката беше получена, Вагнер се зае с работа. Задачата му се облекчаваше от това, че Брауде излезе пълен невежа в радиотехниката. Но от опасения, че Брауде може да крие знанията си, Вагнер маскира много хитро работата и опитите си. В това му помагаше умението да върши две неща едновременно.

Доста тромавият „апарат“ беше готов. Това беше комбинация от добре прикрит радиоприемник и „цветозвуков трансформатор“. От апарата излизаха две телефонни слушалки: едната – от скрития радиоприемник с рамкова антена, втората – от „цветозвуковия“ блок на апарата. Вагнер взе телефонната слушалка от радиоприемника. Брауде с любезна усмивка, но решително протегна ръка към втората слушалка.

– Ще ми позволите ли да се поинтересувам?

– Моля!

Дясното око и ръка на професора бяха на услугите на Брауде, а с левите той работеше с радиоприемника. Дясната ръка премести едно лостче и на екрана се появи розово петно. В същото време Вагнер регулира херметично затворената индукционна бобина и тя забръмча в слушалката на Брауде с променлив тон.

– Чувате ли? Ре мажор!

Но се получи усложнение: Брауде притежаваше абсолютен слух.

– Това не е ре мажор! Уверявам ви, че това е до мажор! – каза той.

– Аз не съм музикант... Но това само доказва, че субективните аналогии между звук и цвят са погрешни! – не се смути професорът.

Същевременно с лявата си ръка той настройваше радиоприемника. Сред забавляващите Европа фокстроти и почукването на радиотелеграфа изведнъж той улови руска реч:

„Само тоя пример е достатъчен да видим, другари, как най-ценните постижения на науката се извърщават на капиталистическа почва. Това, което би могло да донесе огромна полза на трудещите се, да издигне културата им, се превръща в оръдие за експлоатация на пролетариата... Изобретението на руския професор Вагнер, толкова странно изчезнал на гер...“

– Това е крайно интересно! – високо каза Брауде. – Поразително! Аз съм страшно заинтригуван! Тук трябва да докараме роял... Представете си картини, превърнати в звуци... Може би ще чуем нови симфонии... Или Шумановия „Карнавал“ в цветовете.

„... средство против сън – продължаваше радиото – предизвика страшна безработица... Бедата на работниците не може да се опише...“

„А Брауде ме уверяваше...“ – помисли си Вагнер и без да може да се съдържи, възкликна:

– Каква измама!...

– Измама ли! За какво? – учудено попита Брауде.

– Да оцвети ре мажор в розово! – ядосано отвърна Вагнер.

– Но нали това е субективно!...

СЪННОТО ЦАРСТВО

Първата цел беше постигната. Професор Вагнер знаеше какво става навън. Оставаше самият той да проникне там – отвъд прозореца, на свобода. Планът му беше готов.

Той се усмихваше под мустак и се вглеждаше зорко в лицето на Брауде.

Неговият тъмничар се протегна уморено и се прозя.

– Какво значи това, професоре, защо ми се приспа?

– Представете си, и на мене също – каза Вагнер и се прозя насила. – Страх ме е, че вчера са ни изпратили не съвсем доброкачествени химикали.

– Странно... По всичко изглежда, че заспивам... Във всеки случай трябва... а-а-а... да предупредя...

Той се опита да се надигне, но в същия миг се тръшна в креслото и захърка.

– Готово! – каза професор Вагнер с широка усмивка. – Сега тая зараза ще залее цялата страна! По-рано от едно денонощие няма да се събудят. Колко просто излезе! Трябваше само да променя състава на препаратата. Вместо антитоксин глътнаха обикновено безвредно магнезиево прахче. Действието на вчерашното хапче против сън вече престана и сега спят най-естествен мъртвешки сън. Целият Берлин, цялата Германия потъна в сънното царство! Свобода! Свобода! – извика Вагнер, без да се страхува, че ще събуди спящия Брауде.

Но радостта на Вагнер беше преждевременна. Дебелата дъбова врата на кабинета се затваряше отвън. Трябваше да я разбие. Той обиколи цялата лаборатория в търсене на подходящо сечиво. Но вътре имаше само уреди и стъклени съдове за химически опити... Оставаше тежката дъбова мебел. Той се залови с нея – използва я като таран. Мебелите се трошаха, парчетата се превръщаха в трески, а вратата не мърдаше.

Брауде продължаваше да спи – сега не биха го събудили и пушечни изстрели.

Никога досега Вагнер не беше работил с такова физическо напрежение. На няколко пъти му се наложи да гълта ретардин – препаратата против умора, – за да възстанови силите си. Вече отминаха няколко часа упорита работа. Най-сетне едната половина на двойната врата поддаде. Професорът въздъхна с облекчение и се промъкна в образувалата се

пролука.

Тук той можа да се убеди колко добре са го пазели – съседната стая беше пълна с пазачи. Всички спяха дълбоко, насядали в креслата или легнали на пода. Въздухът се тресеше от хъркането им. Точно пред себе си професорът видя гладка стоманена врата – като в хранилище на банка.

Професорът отпусна в отчаяние ръце. И дума не можеше да става да разбие такава вратата. Тя можеше да бъде само взривена.

„А защо наистина да не я взривя?“ – изведнъж си рече Вагнер. Той се втурна в лабораторията и започна да прехвърля стъклениците. Едновременно мереше, разтриваше на прах, смесваше, като работеше бързо с двете си ръце. Не беше минал и половин час, когато професорът взе в ръцете си фишек, пълен с взривно вещество с голяма сила. Направил малък отвор в стената до вратата, той пхна вътре фишека и прекара фитил от него до далечния ъгъл на лабораторията.

„Или ще загина, или ще изляза на свобода!“

Хвърлил поглед към спящите, той се замисли. Извади часовника си, неодобрително поклати глава.

„В края на краищата няколко минути не променят нищо. Няма нужда от напразни жертви!...“ – И той извлече спящите служители в лабораторията.

Свършил с тях, Вагнер погледна още веднъж часовника си, въздъхна и запали фитила. Съскащото огънче побягна към вратата. Професор Вагнер неволно се притисна към стената... Минаха няколко безкрайно дълги секунди на напрегнато очакване.

Оглушителен гръм разтърси цялата сграда. Взривната вълна удари Вагнер. Той загуби съзнание.

Дошъл на себе си, Вагнер се опипа.

„Изглежда съм цял! – И веднага погледна часовника си. – Ама че работа! Цели двадесет минути съм лежал в безсъзнание... Вие ми се свят... Нищо... Ще мине!“ – И се огледа.

Стаята беше пълна със задушлив дим. Всички прозорци на лабораторията бяха изтръгнати с рамките. Стъклените съдове бяха разбити. Един от пазачите беше ранен и глухо стенеше насън. Брауде беше отхвърлен към вратата на лабораторията, но явно късметът му беше проработил. Той мърмореше нещо и в опит да се събуди надигаше глава, но тя тежко падаше обратно.

Вагнер прекрачи тялото му и влезе в кабинета. Тук цареше пълна разруха. Половината таван беше паднал. На стърчащите греди висяха

някакви парцали, по които трепкаха огнени езичета. Всички мебели бяха изпотрошени. Писалището беше паднало на едната си страна, разцепено от срутилите се тухли. Подът беше разкривен и разбит. Вагнер се промъкна между натрупаните отломки и надникна в следващата стая.

Но вместо стената със стоманената врата той видя през димната завеса малка градина, оградена с висока каменна стена. Оттатък стената се извисяваше сивата грамада на постройка със счупени стъкла, пред която се виждаше изкривеният стълб на уличен фенер.

– Я гледай, не предполагам, че се намирам наред града! – си каза Вагнер и се приближи до дупката в пода.

Слепоочията му биеха, още му се виеше силно свят, лютивият дим пареше на очите му, но Вагнер, като се хващаше за издадените места на съборената стена, започна да се спуска в градината.

Всички дървета бяха пречупени, шумата им – обгорена.

„Стената!... Последната преграда... Как да я преодолея?“ – Вагнер се огледа. Градинска беседка. Край прага лежи спящият старец градинар... А, ето и онова, което му трябва – стълбата!

Вагнер бързо я опря до стената.

Погледнал от височината на каменната стена към развалините на своя затвор, той прехвърли стълбата, бързо слезе на улицата и се озова в спящия град.

Цареше мъртва тишина. Нищо не нарушаваше сънния покой. Улицата имаше необикновен вид. Цялата беше затрупана с купчини от телата на спящите хора. Тъй като му се налагаше постоянно да прекрочва телата им, Вагнер излезе по средата на улицата, за да върви по-бързо. Тук имаше автомобили със спящи във тях люде.

Вагнер вървеше към кръстовището.

Ей там на тротоара лежи пълна дама, положила глава на крака на пощаджията. Шапката беше паднала от главата ѝ, а чадърът ѝ се търкаляше встрани. Ето и автомобил за миене на улицата със спящия си шофьор. Водата още се лее от цистерната и мокри налягалите по улицата. Някои се свиват от студ, бавно се обръщат, но продължават да спят. Търкалят се цилиндри, шапки, пакети, бохчи, мукавени кутии... На някои лица е застинал израз на ужас. Изглежда, организмът на едни по-дълго от другите се е борил със съня: хората падали и заспивали пред очите им, на тях им се струвало, че градът и те самите са обхванати от епидемията на някаква страшна, непозната болест. И са заспивали с ужасната мисъл, че може би никога вече няма да се събудят. А други обратно – сънят ги е съборил почти светкавично. Лицата им бяха

спокойни.

Колкото по-близо е кръстовището, толкова по-нагъсто лежах телата по тротоарите.

Ето го и него.

Вагнер се спря и прочете на ъгъла на една сграда на улицата: „Königstrasse“.

„Ето значи къде съм бил! Почти в центъра на Берлин!“

На самото кръстовище лежеше дебел щуцман (полицай), прострял крака върху трамвайните релси. Дори и насън не изпускаше палката си. На две крачки от него имаше трамвай, очевидно спрял от ватмана в мига, преди да го обори сънят.

По-нататък се виждаха два сблъскали се трамвая. Единият вагон беше разбит наполовина. Част от пътниците бяха изпадали на паважа. Сред тях имаше убити и ранени. Окървавените трупове се бяха смесили с телата на спящите, останали живи. До момиченце със счупена ръка лежеше спокойно спяща жена, очевидно майката...

Какво ли ще бъде пробуждането им?... Няколко автомобила също бяха повредени. Един се беше блъснал в стълб и лежеше върху страната си, друг се беше качил на тротоара и беше сгазил краката на млад човек с бял костюм. Младежът стенеше глухо и кривеше лице от болка, но продължаваше да спи. „Обаче потъването на града в неочакван сън не е минало без жертви! – помисли си професор Вагнер. – Много жалко, но това не можех да го избегна.“

От отворен прозорец и врата на многоетажна сграда излизаше черен дим. Явно там е избухнал пожар. Вагнер въздъхна и неволно се намръщи. Да спасява? Но какво може да направи сам? Пък и няма време. Той отмина сградата и закрачи бързо по Кралската улица към Курфюрсткия мост край познатите сгради на Музея по хигиена и Музея за национални костюми. Ето го и кметството от тъмночервен пясъчник с цокъл от сив гранит, с висока кула и статуите на курфюрста Фридрих Първи и император Вилхелм в нишите от двете страни на входа.

Професор Вагнер си спомни, че в подземния етаж на сградата се намира един от най-големите ресторанти на Берлин. От сутринта Вагнер не беше ял нищо. Слезе в ресторанта. Въпреки ранния час тук вече имаше посетители. Заедно с келнерите те спяха по масите и върху пода в локви бира, течаша от отворения кран на една бъчвичка. Вагнер закуси набързо със сандвичи от бюфета и излезе на улицата.

При Курфюрсткия мост той беше учуден от появата на неколцина неспящи люде. Те бяха лошо облечени и с кръсците си рязко

нарушаваха тишината на спящия град. Това бяха дрипльовци от предградията на Берлин безработни или скитници. Те не бяха получавали казионната противосънна „дажба“, нямаха и пари да си купят от чудодейните хапчета. А дори и да имаха, едва ли щяха да си купят – сънят е приятел на онеправданите... И затова, наспали се през нощта, сега бяха дошли тук, привлечени от новината за сънния град.

През грамадните витрини на кафенетата и магазините се виждаше как тези пришълци от покрайнините и подземията дояждаха остатъците от храна, като избутваха спящите от масите, как чупеха гърлата на бутилките и пиеха вино. В магазините за готово облекло те хвърляха дрипите си, обличаха модни костюми, които никак не отиваха на подпухналите им, небръснати или изтощени от нуждата лица, мятаха на гръб вързопи, набързо закопчаваха копчетата и се втурваха към други магазини, като прескачаха спящите тела.

Там ги привличаха други съблазни. Тогава хвърляха вързопите с дрехи и почваха да грабят бонбони, банички, консерви, за да ги захвърлят и тях заради златото и скъпоценните камъни от бижутерските магазини.

Те блаженствуваха. Царуваха. Никой не ги спираше. Зърнали разпрострелите се тела на спящите шуцмани – вечните им врагове, те не можеха да се лишат от удоволствието да се позабавляват: на главите на спящите шуцмани надяваха дамски капюшони, връзваха за краката им бездомни кучета, пъхаха в ръцете им празни бутилки.

Ето го Курфюрсткия мост с две спящи момичета до бронзовата статуя на курфюрста.

Целият мост бе задръстен от телата на спящите.

Вагнер едва се добра до Дворцовия площад.

Тук неспящите дрипльовци се срещаха на тълпи. Край дворцовия фонтан Вагнер видя нещо като митинг на голтаците. Той се заинтересува и се запромъква между спящите по земята към фонтана на Нептун, застанал на скалата сред четири символични фигури: на Рейн, Елба, Одер и Висла. Фонтанът е подарък от град Берлин на император Вилхелм Втори. И, разбира се, „богът на морето“ е самият той, кайзерът... „Бъдещето на Германия е на вода!...“

„Уви, превратна е човешката съдба! – мислеше си Вагнер, докато прескачаше нечие тяло. – Какво остана от могъществото на «бога на морето»?... Революцията му отне короната и паметникът на Вилхелм Втори вече няма да стои – тридесет и трети поред – в алеята на победите «Тиргартен»...“

Някакъв работник се беше качил на едно хълмче и говореше на тълпата:

– Другари! Спрете се! Какво правите? Ще се събудят нашите врагове – собствениците на банки, фабрики, заводи, ще се събуди полицията, ще ви отнемат всичко и ще ви хвърлят в затворите. Обезоръженият враг лежи пред нас! Той е в ръцете ни! Трябва да вървим в арсенала, да завладеем оръжието!... Трябва да заловим членовете на правителството, генералите, полицията... Трябва да действуваме незабавно – и властта ще премине в ръцете ни!

Чуха се отделни одобрителни възглasi.

Но когато започнаха да обсъждат плана на действие, видя се, че завземането на властта не е толкова лесно. Преди всичко никой не знаеше колко ще продължи този странен сън. Мнозинството неспящи бяха lumpен пролетарии, гладни голтаци, изведнъж видели в ръцете си несметните богатства на града. Трудно беше да се откъсне тая тълпа от съблазните на грабежа, за няколко часа да се организира и накара да изпълнява определен план.

– Позволете ми да се намеся във вашия разговор! – каза професор Вагнер. – Вие се интересувате кога ще се събуди градът. Мога да ви дам достатъчно точни сведения. Хората ще спят не по-малко от осем-десет часа. Сънят ги събори около девет сутринта. Сега е един и четиридесет минути. Трябва да очакваме, че събуждането ще стане между пет и седем вечерта. Имате на разположение около четири часа.

Четири часа! За това време трябва да се намерят камиони, да се освободят затворите, да се пренесат там спящите врагове. Дали Моабит ще побере всички? Да предположим, че в Берлин ще се намери място за арестуваните, но навярно всички шофьори също спят. Къде да се търсят други, много ли ще се намерят?...

– Слушай, Карл, дали да не се обърнем за помощ към нашите московски другари? Кой знае, може би градът ще проспие няколко денонощия?

– Градът скоро ще се събуди! – пак се намеси професор Вагнер.

– Вие откъде знаете?

– От първоизточника: аз самият предизвиках този сън. Те – Вагнер показа с ръка спящите – не са отровени. Само не получиха обикновените противосънни хапчета, които приготвих аз, и сега спят естествен сън, доколкото сънят изобщо е естествен. А нормалният сън продължава около осем часа. Сметката е проста. За помощ от Москва в такъв кратък срок не може и да се мисли. Да не говорим за някои дипломатически

затруднения, които могат да се получат или най-малкото да се наложи да бъдат обсъдени в Москва. Но самият полет до Москва много ме интересува. Не мога да остана тук. „Приспах“ града, само за да избягам от плена на една от вашите военни реакционни организации. И бих бил много благодарен, ако ми помогнете за това.

Работникът Карл се замисли, сетне тупна по рамото другаря си, показа Вагнер с очи и възкликна:

– Да вървим с него, Адолф! Щом помощта от Москва ще закъснее, поне да се измъкнем оттук. Друг такъв случай не ще дочакаш! Нямам никакво желание да седя тук и да ги чакам да се събудят. Ти можеш да караш автомобил. Вози ни към летището!

И те се приближиха бързо към новичък автомобил.

– Хайде, другарю, отстъпи ни мястото си! – каза Карл и измъкна спящия шофьор иззад волана.

– И това прасе няма място тук! – залови се той за пътника. – Никога досега не му се е случвало да спи на земята. Нека да опита нашите пухени дюшеци!

– Чакайте! – извика Вагнер. – Та това е Таубе!

– Кой Таубе?

– О, сега нямам време да ви разказвам! Знаете ли какво? Да го вземем с нас, моля ви!

– А какво ще го правим?

– Ще ви кажа по пътя.

И автомобилът потегли към летището. Докато подкрепяше олюляващата се глава на Таубе, Вагнер се подсмивваше наум и си представяше физиономията на немец, когато му благодари в московския си кабинет за приятната разходка до Германия.

В хангара имаше няколко пътнически самолета. Един от тях беше изведен и приготвен за полет. Пилотът, механикът и пътниците спяха на местата си. Вагнер наля разтворен във вода препарат против сън в уста на пилота и на механика – те бързо се събудиха и се огледаха с недоумение.

– Веднага палете мотора и тръгвайте на път! – каза повелително Карл.

– Накъде? – попита пилотът.

– Към Москва!

Пилотът поклати отрицателно глава.

– Нашата линия е до Кьонигсберг. И аз имах други пътници. Къде са билетите ви?

– Ето ги! – каза Карл и извади от джоба си стар револвер.
– Това е насилие! Ще викам за помощ!
– Викай! Повикай ей онези! – И Карл показа пътниците, спящи на земята до тях. – Или тези другите!...

Пилотът и механикът оглеждаха смаяно спящите хора.

– Добре!... – рече механикът и вдигна рамене.

Качиха се бързо. Апаратът забръмча...

И отново долу се разстла широкият пъстър килим с опънатите нишки на железопътните линии, със синята дантела на лъкатушните реки и пъстрите петна на градовете.

Половин час мина в мълчание. Изведнъж, погледнал през прозореца, Карл скочи и се развика. Шумът на мотора заглушаваше гласа му, но когато Карл показа часовника си и слънцето, Вагнер разбра: полегатият слънчев лъч осветяваше кабината отляво. В този час, ако летяха право на изток, слънцето трябваше да бъде отдясно.

Карл се промъкна до пилота и раздруса рамото му, като показваше слънцето. От своя страна пилотът му сочеше картата и се опитваше да се оправдае – летял по познатия път за Кьонигсберг, а оттам щял да следва маршрута Ковно-Смоленск-Москва. Не можел да лети направо на изток. Пътят му бил непознат. Местата за кацане били неизвестни...

Карл не прие никакви обяснения. Извади револвера, размаха го заплашително под носа на пилота и прекара с дулото му по картата права линия на изток.

Пилотът сви презрително рамене и предложи с жест на Карл да вземе мястото му. Тук, на височина петстотин метра, поел в ръцете си управлението на апарата, пилотът не се страхуваше много от заплахите на Карл.

Но Карл извика в ухото му:

– Няма да ви убия сега, а в мига, когато аеропланът докосне земята!

Пилотът настръхна, прехапа устни и изви волана. Апаратът се наклони на едната си страна, направи остър завой и пое на североизток.

Когато прелитаха над Бромберг, пътниците забелязаха движение по улиците му.

– Събуждат се!...

Карл погледна Вагнер и поклати многозначително глава. Професорът поиска да обясни, че Бромберг се събужда по-рано от сън, защото там по-рано са гълтали хапчетата. Берлин, изглежда, още спи, макар че и той ще се събуди скоро. Но шумът на мотора му пречеше да говори и Вагнер само показа с ръка спящия Таубе.

И отново мълчание. От време на време им се струваше, че аеропланът стои на едно място, а земята бавно пълзи. Карл задряма...

Но Вагнер зорко гледаше напред. Изведнъж Карл се събуди от лакът в хълбока. Възбуденият Адолф му сочеше нещо през прозореца.

Карл се взря в далечината, но не можеше да разбере за какво става дума. Вагнер му подаде намерения в кабината бинокъл и му посочи бялата къщица в крайнината на гората. Карл насочи бинокъла и изведнъж шумно пое въздух.

Край граничния стълб се развяваше червено знаме.

– Спасени сме! – викна той и размаха бинокъла пред прозорчето.

КРАЙ

© 1926 Александър Беляев
© 1988 Златко Стайков, превод от руски

Александър Беляев
Човек, който не спит, 1926

Сканиране, разпознаване и редакция: skitnik, 2008
Редакция: Mandor, 2009 (#)

Издание:

Александър Беляев: Избрани произведения, том 1
Издавателство „Отечество“, София, 1988
Съставител: Елена Коларова, 1988
Рецензент: Светлозар Игов
Редактор: Елена Захаријева
Художник: Илия Гошев
Художествен редактор: Васил Миовски
Технически редактор: Иван Андреев
Коректор: Невена Николова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/10502>]